

Roll No.

Total No. of Questions : 15]

[Total No. of Printed Pages : 11

45

SS

2036

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ECONOMICS

(Common for Humanities, Science and Agriculture Groups)

(Panjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 70

(Panjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 026/C ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ 15 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ-ਓ, ਅ ਅਤੇ ਬ ਹਨ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਓ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸਦੇ 12 ਉਪਭਾਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1 ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ 1 ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vii) ਭਾਗ-ਅ ਵਿੱਚ 10 ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਬ ਵਿੱਚ 4 ਵੱਡੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 7 ਅੰਕ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 200-250 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ ।
- (ix) ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਭਾਗ-ਓ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।

(i) ਆਰਥਿਕ ਸੱਮਸਿਆ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ii) ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

ਜੇਕਰ ਕੀਮਤ ਸਥਿਰ ਰਹੇ ਪਰੰਤੂ ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੰਗ ਵੱਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

026/C-SS-15,000

[Turn over

(2)

(iii) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ :

ਵਰਤੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ	1	2	3	4	5
ਕੁੱਲ ਉਪਯੋਗਿਤਾ	8	16	22	27	30
ਸੀਮਾਤ ਉਪਯੋਗਿਤਾ	-	-	-	-	-

(iv) ਉਤਪਾਦਨ ਫਲਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ ।

(v) ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਫਾਰਮੂਲੇ ਸਹਿਤ ਦੱਸੋ ।

(vi) ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

ਸੰਤੁਲਨ ਕੀਮਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ :

(ੳ) ਮੰਗ ਪੂਰਤੀ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(ਅ) ਮੰਗ, ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(ੲ) ਮੰਗ, ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(ਸ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

(vii) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਕਥਨ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ ਦੱਸੋ ।

ਸਾਰੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਸਮੱਸ਼ਟੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

(viii) ਜਦੋਂ $MPC = 0.60$ ਹੋਵੇ ਤਾਂ MPS ਪਤਾ ਕਰੋ ।

(ix) ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਾਖ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

(x) ਵਿਕਾਸ ਖਰਚ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

(xi) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਹੈ ?

(ੳ) ਵਿਕਰੀ ਕਰ

(ਅ) ਵੈਟ

(ੲ) ਆਮਦਨ ਕਰ

(ਸ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

(xii) ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

_____ ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ, ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

026/C-SS

(3)

47

ਭਾਗ-ਅ

2. ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਵਸਰ ਲਾਗਤ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ । 3
3. ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੀਮਤ 8 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 16 ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫਲਸਰੂਪ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੰਗ 100 ਇਕਾਈਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 80 ਇਕਾਈਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲੋਚ ਪਤਾ ਕਰੋ । 3
4. ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਸਹਿਤ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ । 3
5. ਜਦੋਂ ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਸਹਿਤ ਦਰਸਾਓ । 3
6. ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦ ਦੇ ਚੱਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚਤ ਨੂੰ ਖੁਰਣ ਕਿਉਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ? 3
7. ਮੁਦਰਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅ ਘੱਟ ਮੰਗ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 3
8. ਜੇਕਰ ਖਰਚਣ ਯੋਗ ਆਮਦਨ 2400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਉਪਭੋਗ ਦਾ ਪੱਧਰ 1600 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਤਾਂ ਔਸਤ ਬੱਚਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਪਤਾ ਕਰੋ । 3
9. ਵਸਤੂ ਵਟਾਂਦਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਮੀਆਂ ਦੱਸੋ । 3
10. ਵਿਕਾਸ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸੇਤਰ ਖਰਚੇ ਕੀ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਓ । 3
11. ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ । 3

ਭਾਗ-ਬ

12. ਸਮੱਸਟੀ ਅਤੇ ਵਿਅਸਟੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 7

ਜਾਂ

ਘੱਟਦੀ ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਯੋਗਿਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵੀ ਦੱਸੋ । 4+3

13. ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲਚਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ । ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 1+6

ਜਾਂ

ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਅਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਅਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ । 7

[Turn over

(4)

14. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਨ (GNPmp) ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਲਾਗਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਨ ਪਤਾ ਕਰੋ (NNPfc) ।

ਮੱਦਾਂ	ਰੁਪਏ ਕਰੋੜ
(i) ਸਰਕਾਰੀ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ	15
(ii) ਸ਼ੁੱਧ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ	12
(iii) ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਰਯਾਤ	(-) 3
(iv) ਕੁੱਲ ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ	20
(v) ਨਿਜੀ ਅੰਤਿਮ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ	100
(vi) ਸਟਾਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਵਾਧਾ	4
(vii) ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ	35
(viii) ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਉਪਭੋਗ	10

ਜਾਂ

15. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (GDPmp) ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਲਾਗਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਨ (NNPfc) ਪਤਾ ਕਰੋ ।

ਮੱਦਾਂ	ਰੁਪਏ ਕਰੋੜ
(i) ਸ਼ੁੱਧ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ	40
(ii) ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਉਪਭੋਗ	35
(iii) ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ੁੱਧ ਆਮਦਨ	(-) 4
(iv) ਕਿਰਾਇਆ	8
(v) ਲਾਭ	22
(vi) ਵਿਆਜ	18
(vii) ਰਾਇਲਟੀ	5
(viii) ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਵੇਤਨ	150
(ix) ਮਾਲਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ	30

15. ਨਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

ਜਾਂ

ਸਰਕਾਰੀ ਬਜਟ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।

026/C-SS

1+6

(Hindi Version)

- नोट : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 026/C अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- (v) प्रश्न पत्र में 15 प्रश्न हैं तथा इसके तीन भाग-क, ख तथा ग हैं।
- (vi) भाग-क में एक वस्तुनिष्ठ प्रश्न है जिसके 12 उपभाग हैं। प्रत्येक उपभाग का 1 अंक है। इन प्रश्नों का उत्तर 1 शब्द से 1 वाक्य में दिया जाना चाहिए।
- (vii) भाग-ख में 10 छोटे उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक भाग के 3 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 50-60 शब्दों में दिया जाना चाहिए।
- (viii) भाग-ग 4 बड़े उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न में आन्तरिक चुनाव है। प्रत्येक प्रश्न के 7 अंक हैं। इन प्रश्नों का उत्तर 200-250 शब्दों में दिया जाना चाहिए।
- (ix) संख्यात्मक प्रश्नों की कोई शब्द सीमा नहीं है।

भाग-क

1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(i) आर्थिक समस्या से क्या अभिप्राय है ?

1

(ii) रिक्त स्थान भरें :

अगर कीमत स्थिर रहे लेकिन वस्तु की माँग बढ़ जाये तो इसे कहा जाता है।

1

(iii) निम्न सारणी को पूरा करें :

उपभोग की गई इकाइयाँ	1	2	3	4	5
कुल उपयोगिता	8	16	22	27	30
सीमांत उपयोगिता	-	-	-	-	-

1

(iv) उत्पादन फलन को परिभाषित करें।

(v) औसत लागत को फार्मूले सहित बतायें।

[Turn ov

(6)

(vi) सही उत्तर का चुनाव करें :

संतुलन कीमत उस समय बढ़ जाती है जब -

- (क) माँग, पूर्ति के बराबर होती है
 (ख) माँग, पूर्ति से अधिक होती है
 (ग) माँग, पूर्ति से कम होती है
 (घ) इनमें से कोई नहीं।

1

(vii) नीचे दिया कथन सही है या गलत :

समग्र अर्थ व्यवस्था के अध्ययन को समष्टि अर्थशास्त्र कहते हैं।

1

(viii) जब $MPC = 0.60$ हो तो MPS ज्ञात करें।

1

(ix) अर्थ-व्यवस्था में साख नियंत्रण कौन करता है ?

1

(x) विकास खर्च किसे कहते हैं ?

1

(xi) नीचे दिये गए करों में से कौन सा प्रत्यक्ष कर है ?

(क) बिक्री कर

(ख) वैट

(ग) आयकर

(घ) कोई नहीं।

1

(xii) रिक्त स्थान भरें :

..... विनिमय दर के अन्तर्गत स्थिरता बनी रहती है।

1

भाग-ख

2. एक उदाहरण की सहायता से अवसर लागत की धारणा के बारे में बतायें। 3
3. एक वस्तु की कीमत 8 रुपये से बढ़कर 16 रुपये हो जाती है, फलस्वरूप उसकी माँग 100 इकाइयों से घट कर 80 इकाइयों रह जाती है। वस्तु की माँग की कीमत लोच ज्ञात करें। 3
4. पूर्ति के नियम को चित्र सहित संक्षेप में लिखें। 3
5. जब वस्तु की माँग और पूर्ति में समान अनुपात से वृद्धि होती है तो कीमत में होने वाले परिवर्तन को चित्र सहित दिखायें। 3

(7)

(51)

6. आय और उत्पाद के चक्रीय प्रवाह में बचत को क्षरण क्यों माना जाता है ? 3
7. मौद्रिक नीति के मात्रात्मक उपाय कम माँग की समस्या को ठीक करने में कैसे सहायता करते हैं ? 3
8. अगर खर्च योग्य आय रुपये 2400 करोड़ है, उपभोग का स्तर रुपये 1600 करोड़ है, तो औसत बचत प्रवृत्ति ज्ञात करें। 3
9. वस्तु विनिमय प्रणाली की तीन कमियाँ बतायें। 3
10. विकास खर्च और विकासेतर/ गैर-विकास खर्च क्या है ? उदाहरण सहित समझायें। 3
11. स्थिर तथा लोचशील विनिमय दर में अन्तर बतायें। 3

भाग-ग

12. समष्टि तथा व्यक्ति अर्थ-शास्त्र में अन्तर का वर्णन करें। 7

अथवा

- घटती सीमांत उपयोगिता के नियम की व्याख्या करें। इसका महत्व भी बतायें। 3+4
13. पूर्ति की कीमत लचक की परिभाषा दें। इसकी भिन्न-भिन्न किस्मों की व्याख्या करें। 1+6

अथवा

- पूर्ण प्रतियोगिता तथा एकाधिकार से क्या अभिप्राय है ? पूर्ण प्रतियोगिता और एकाधिकार में अन्तर स्पष्ट कीजिए। 7
14. निम्न सूचना के आधार पर बाजार कीमत पर कुल राष्ट्रीय उत्पाद (GNPmp) और साधन लागतों पर शुद्ध राष्ट्रीय उत्पाद (NNPfc) ज्ञात करें :

मर्दाने	रुपये करोड़
(i) सरकारी उपभोग खर्च	15
(ii) शुद्ध अप्रत्यक्ष कर	12
(iii) शुद्ध निर्यात	(-) 3
(iv) कुल स्थायी पूँजी निर्माण	20
(v) निजी अन्तिम उपभोग खर्च	100
(vi) स्टॉक में शुद्ध वृद्धि	4
(vii) विदेशों से शुद्ध साधन आय	35
(viii) स्थायी पूँजी का उपभोग	10

[Turn over]

अथवा

निम्न आँकड़ों के आधार पर बाजार कीमत पर कुल घरेलू उत्पाद (GDPmp) और साधन लागतों पर शुद्ध राष्ट्रीय उत्पाद (NNPfc) ज्ञात करें :

मर्दे	रुपये करोड़
(i) शुद्ध अप्रत्यक्ष कर	40
(ii) स्थायी पूँजी का उपभोग	35
(iii) विदेशों से अर्जित शुद्ध साधन आय	(-) 4
(iv) लगान	8
(v) लाभ	22
(vi) ब्याज	18
(vii) रॉयल्टी	5
(viii) मजदूरी तथा वेतन	150
(ix) सामाजिक सुरक्षा में मालिकों का अंशदान	30

15. नई आर्थिक नीति के सम्बन्ध में भारतीय बैंकिंग प्रणाली में आधुनिक सुधारों का वर्णन करें।

अथवा

सरकारी बजट क्या होता है ? इसके उद्देश्यों की चर्चा करें।

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code / paper-code 026/C in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialied as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) All questions are compulsory.
- (v) Question paper contains 15 questions in all and has three Parts-A, B and C.
- (vi) Part-A contains one objective type question having 12 subparts carrying one mark each. Answer to one mark question should be given in one word to one sentence.
- (vii) Part-B contains 10 short answer type questions carrying 3 marks each. Answer to each question should be given in 50-60 words.
- (viii) Part-C contains 4 long answer type questions with internal choice carrying 7 marks each. Answer to these questions should be given in 200-250 words.
- (ix) There is no limit of words in numerical problem.

026/C-SS

[See 9th Page

(9)

53

Part-A

1. All questions are compulsory.

(i) What is meant by economic problem ? 1

(ii) Fill in the blank space :

When price remains constant but demand of commodity increase then we say it ____ . 1

(iii) Complete the following table : 1

Units consumed	1	2	3	4	5
Total Utility	8	16	22	27	30
Marginal Utility	-	-	-	-	-

(iv) Define production function. 1

(v) Define average cost with its formula. 1

(vi) Choose correct answer : 1

Equilibrium price increases, when

- (a) demand is equal to supply.
 (b) demand is greater than supply.
 (c) demand is lesser than supply.
 (d) None of above.

(vii) Is the following statement true or false ? 1

The study of whole economy is known as macro-economics.

(viii) When $MPC = 0.60$, Calculate MPS. 1

(ix) Who controls credit in an economy ? 1

(x) What is meant by development expenditure ? 1

(xi) Choose correct answer :

Which is a direct tax from following :

- (a) Sale tax
 (b) VAT
 (c) Income tax
 (d) None of above.

[Turn over

54

(10)

(xii) Fill in the blank space :

_____ exchange rate ensures stability.

1

Part-B

2. Write down about concept of opportunity cost with the help of an example. 3
3. Price of a commodity increases from Rs. 8 to Rs. 16, resultant of which demand of commodity decreases from 100 units to 80 units. Calculate price elasticity of demand. 3
4. Write law of supply with diagram, briefly. 3
5. Show down the change in price with the help of diagram when increase in demand and supply of a commodity becomes in similar proportion. 3
6. Why is saving treated as a leakage from the circular flow of income and product ? 3
7. How quantitative measure of monetary policy helps to correct deficient demand ? 3
8. If disposable income is Rs. 2400 Crore and level of consumption is Rs. 1600 Crore then calculate average propensity to save. 3
9. Write three demerits of barter system. 3
10. What are development and non-development expenditures, write with example. 3
11. Differentiate between fixed exchange rate and flexiable exchange rate. 3

Part-C

12. Describe difference between micro-economics and macro-economics. 7
- or
- Explain law of diminishing marginal utility with its importance. 4+3
13. Define price elasticity of supply. Describe its different types. 1+6
- or
- What is meant by perfect competition and monopoly ? Differentiate between perfect competition and monopoly. 7

026/C-SS

14. Calculate 'Gross National Product' at market price (GNPmp) price and Net National Product at factor cost (NNPfc) from the following :

Items	Rs. Crore.
(i) Government consumption expenditure	15
(ii) Net indirect taxes	12
(iii) Net exports	(-) 3
(iv) Gross fixed capital formation	20
(v) Private final consumption expenditure	100
(vi) Net increase in stock	4
(vii) Net factor income from abroad	35
(viii) Consumption of fixed capital	10

7

or

- Calculate 'Gross Domestic Product' (GDPmp) at market price and 'Net National Product' at factor cost (NNPfc) from following data.

Items	Rs. Crore.
(i) Net indirect taxes	40
(ii) Consumption of fixed capital	35
(iii) Net factor income from abroad	(-) 4
(iv) Rent	8
(v) Profit	22
(vi) Interest	18
(vii) Royalty	5
(viii) Wages and salary	150
(ix) Employers contribution to social security	30

7

15. Describe the recent reform in 'Indian Banking' System in wake of 'New Economic Policy'. 7

or

What is meant by Government Budget ? Describe its objectives.

1+6